

Johan

Hej och välkomna till Litteraturreсан.

Jag heter Johan Hemingsson och jobbar som läs- och litteraturutvecklare vid Region Jämtland Härjedalen.

I den här säsongen av Litteraturreсан ska vi göra en resa i tiden.

Vi ska resa bakåt för att, ja, kanske inte träffa, men ändå stifta bekantskap med författare som har satt sin prägel på den lokala litteraturen.

Vi ska också resa framåt i tiden för att se om det kommer komma nya författare från länet.

Hjärtligt välkomna till Litteraturreсан.

Han föddes i Rosboll 1904, och emigrerade i 20-årsåldern till Amerika.

Han levde ett liv som trapper med hundspann.

När han reste hem för att fira jul några år senare träffade han kärleken och återvände därmed inte till Amerika.

Istället började ett nytt liv där han arbetade med fjällräddning i Jämtlandsfjällen.

Han var frivillig i finska vinterkriget, och han var med om att rädda jämthunden som ras.

Det är vad man kan kalla en ganska diger backstory för dagens författare Aksel Lindström.

Och för att diskutera honom och hans föfattargärning har vi besök av Kerstin Ellert. Välkommen.

Kerstin

Tack så mycket.

Johan

Du är ju så pass intresserad av Aksel Lindström att du är ordförande i Aksel Lindström sällskapet.

Kerstin

Ja.

Johan

Då måste vi faktiskt backa bandet lite grann.

Hur kom du i kontakt med Aksel Lindström?

Kerstin

Jag hade inte läst Aksel Lindström innan jag flyttade hit till Jämtland 1975.

Men så träffar jag på en man i Hackås som vurmade väldigt mycket för Aksel Lindström, och när Aksel Lindström-sällskapet bildades 1994, då drog han med mig in som medlem i föreningen.

Efter något år så blev jag med i styrelsen och sedan har jag varit ordförande nu i tio elva år någonting.

Johan

Och ni i Aksel Lindström sällskapet, ni syns ju en hel del.

Ni är ute på lite bokmässor och visar upp framför allt Aksels böcker.

Kerstin

Ja, vi försöker ju att hålla honom levande för att det han är ju en väldigt intressant person och han är ju faktiskt en av Jämtlands största författare.

Johan

Och det ska vi komma tillbaka till.

Men, kommer du ihåg, vilken var den första boken av Aksel Lindström som du läste?

Kerstin

Det var nog Frösö-trilogin.

De tre böckerna, som var de första jag läste och sedan böckerna från Alaska efter det.

Johan

Jag försökte läsa Aksel Lindström när jag var tolv och då gick det inte.

Jag förstod inte språket helt enkelt, och senare när jag var sexton-sjutton år, då slukade de här böckerna.

Jag läste hela trilogin på en helg.

Det är ganska ålderdomligt språk han har i den här Frösö-trilogin.

Kerstin

Ja, han skrev dem ju från början på jamska, och sedan översatte han dem till svenska. Men det finns ju väldigt mycket jamska ord kvar och olika dialekt, ord och olika dialektnamn.

Så att har man ingen kunskap om jamskan till exempel kan det vara lite svårläst när man är yngre åldrar i alla fall.

Johan

Och för den som inte har läst Aksel Lindström så, Frösö-trilogin det är tre böcker.

Husfröjornas nycklar, Den leende guden...

Kerstin

Österhus brinner...

Johan

Och Österhus brinner ja.

Det är de tre böckerna som handlar om brytningen mellan hedendom och kristendom i Jämtland.

Kerstin

Ja.

Johan

Och det är ju de tre böckerna som han är mest känd för. Men det började inte där.

Kerstin

Nej det börjar ju med att han skrev en självbiografi och det handlade mycket om hans upplevelse när han var i Alaska.

Och efter det så hade han hade mycket kontakter med urbefolkningen i Alaska så att då kom det också böcker om de människorna som bodde i Alaska, eskimåer och indianer och sådana saker och som han hade fäst sig för när han var där.

Johan

Han nämner någonstans att han såg när han bodde i Alaska så såg han hur urbefolkningen där fick besök av missionärer som ville få dem att ändra sin livsstil. Och det är lite grann ett tema som går igenom ganska mycket av Aksel Lindströms böcker; olika kulturer som möts.

Kerstin

Ja, han värnar ju väldigt mycket, både om eskimåer, indianer och även om samerna.

Han tog ställning för samerna och hans mamma var ju djupt religiös och han tog ju lite avstånd ifrån den starka frikyrkoreligiositeten som hon hade, så att mer eller mindre så uppskattade han ju Asagudarna mera, och var lite ateist med en dragning åt Asagudarna.

Och när han skrev de här böckerna om Alaska också var han väldigt skeptisk mot de präster som kom och skulle missionera där, och likadant en boken som handlar om samerna. Samma sak.

Johan

Tror att det här kan ha varit någonting som han har burit med sig i sitt författarskap genom livet?

Kerstin

Det tror jag, för att jag tror att mammas religiösa åsikter påverkade honom ganska mycket.

Johan

När han konfirmerade så hade han väldigt mycket diskussioner med den präst som konfirmerade honom.

Det kan man också läsa i den här boken som du har på bordet här: Aksel Lindström och hans tid.

Kerstin

Ja, det är ju en väldigt bra biografi.

Johan

Den är väldigt övergripande.

Kerstin

Ja, det tar honom alltså från hans föräldrar och hela hans liv och vad han har gjort. Den är väldigt ingående.

Johan

Verkligen. Men har du själv träffat Aksel Lindström?

Kerstin

Nej, det har jag inte.

Han dog ju 1962 och då bodde inte jag här.

Johan

Nej, precis.

Kerstin

Men jag har ju hört många berättelser om honom.

Men jag har inte träffat honom.

Johan

Nej. Men vilka böcker skulle säga är hans viktigaste verk?

Kerstin

Ja, det som han mest känd förde ju Frösö.trilogin.

Och sedan hans viktigaste verk sedan det tycker jag är de här som handlar om Eskimäerna, och tiden i Alaska.

Då han tar ställning alltså till ursprungsbefolkningen och sådana saker, och han var ju långt före sin tid med mycket. Han skrev ju också en bok om en kvinnlig Eskimo och Kanuks kvinna, och som han då skrev i jag form.

Och det är väldigt ovanligt att en manlig författare skriver om en kvinna i jag-form. Och han tog ju verkligen ställning för det som hon utsattes för och hennes liv.

Johan

Absolut. Det har kommit tillbaka även i Frösö-trilogin.

Där han tar ställning för kvinnor i och med att han liksom poängterar hur kvinnornas ställning i samhället försämras under den här perioden som han skriver om.

Kerstin

Ja, för att under vikingatiden då så det då handlar ju om husfröjorna som hade nycklar till gården och hade mycket där de kunde bestämma.

Och sedan så kom kristendomen och då anser ju han att kvinnornas rätt försvagades i med att kristendomen kom och då tog han ju ställning för de kvinnor som fanns under vikingatiden och hur de behandlades.

Johan

Precis. Det finns väldigt mycket att gräva i här och det ska vi fortsätta göra.

Johan

Dagens avsnitt handlar alltså om Aksel Lindström.

Det var ju inte självklart att Aksel skulle slå igenom, för de här böckerna om Kanok och de här böckerna om just hans tidig i Alaska hade inte sålt jätte jättebra.

Och Aksel blev ju sjuk, han fick tuberkulos och han hamnade på sanatorium och ekonomin var ju mer eller mindre i botten.

För många så kanske här skulle vara en tankeställare.

Det är som att det skickar en signal att man kanske inte ska hålla på med just författarskap.

Men när han väl tillfrisknade och kom ut så satte han igång med jobb och jobbar med den här Frösö-trilogin.

Kerstin

Han hade ju jobbat tillsammans med Janrik Bromé och sammanställt ett verk om Jämtlands historia och insett att det här kan ju han själv göra och började jobba på Frösö-trilogin.

Johan

Vad tror du var hans drivkraft att han verkligen så många motgångar som han hade i sitt liv så fortsatte han att kämpa på hela tiden?

Kerstin

Jo, det gjorde nog mycket fet här med hans intresse för vikingatiden och religionen är ju väldigt mycket, tror jag, för att han. Han vill ju att man skulle se tillbaka på den här.

Johan

Det kan jag tänka. Det var ju kanske inte så idylliskt den tiden, men den var ju ändå väldigt intressant. Han forskade ju väldigt mycket för att få fram uppgifterna till de här böckerna.

Och han i flera skrifter när man tittar på Aksel Lindström sällskapets hemsida så kommer han tillbaka väldigt ofta till runstenen på Frösön och det faktum att det är flera personer som nämns vid namn, bland annat han som lät bygga bron.

Det märks ju att det har varit mycket huvudbrydar att han har att fundera väldigt mycket kring vilka som var stormän på Frösön på den här tiden, och det är väldigt intressant.

Han skriver också att han försöker hålla sig till så mycket fakta som möjligt i de här böckerna.

Men det är väldigt mycket som är höjt i dunkel.

Kerstin

Ja, det är det ju, för det finns ju inget nedskrivet för att det som finns nedskrivet är ju isländska sager och sånt där från tolv-trettonhundratalet.

Men sen är ju då runstenen och namnen där.

Sen har man ju en tradition bakåt från de här som levde på tolv- trettonhundratalet där som man kan tänka sig, genom namn och sånt där, hur man kan följa dem bakåt, kanske ända till tusentalet då.

Johan

Mm, precis.

Han skriver också i en av skrifterna där att han försöker som sagt hålla sig till fakta så mycket som möjligt och när faktan inte räcker till, då gör han vad författare har gjort i alla tider, han fabulerar.

Ja, det har man ju rätt till, eftersom det inte är en dokumentär utan en roman.

Kerstin

Det stämmer. Då kan man ju måla på lite grann, men bakgrunden måste ju ändå vara fakta så att det inte blir helt fel.

Johan

Nej men självklart.

Och du som har, jag antar att ha läst alla böcker som han har gjort.

Kerstin

Ja det har jag gjort ja.

Johan

Hur skulle du kunna säga att hans språk har förändrats genom, från debuten till att han skrev sin sista bok?

Han har ett väldigt mustig språk tycker jag i alla, men vill kanske har lite enklare språk.

Det här med Storsjödjuret och det har ju plockat ifrån mycket upptäckningar och sånt där, och det är inte mycket som inte hans egna ord.

Just där är det ju lite modernare.

Kerstin

Det stämmer ju.

Johan

Jag hade en tanke alldeles nyss, men jag tappade den. Får se om den kommer tillbaka.

I en intervju från 1957 i Östersundsposten så berättar Aksel att han önskar att han hade börjat skriva tidigare. Nu levde ju han ett så pass spännande liv.

Han emigrerade till Amerika.

Han jobbade med att köra hundspann och han var i Finland som frivillig.

Vad tror du om om han hade börjat skriva tidigare?

Hade han behövt den här tiden för att växa som människa och bli den författare han blev?

Eller har vi gått miste om många intressanta böcker i och med att han började skriva så sent?

Kerstin

Tidigare skrev han ju också en del till tidningarna.

Även när han var i Alaska så skickade han in resor, rapporter och sådana saker så att han har ju skrivit tidigare också. Men det klart, det var ju ett steg att börja skriva en hel bok.

Johan

Men han hade ju då en hel del material då från just Alaska tiden, och det var väl det kanske som spårade honom att sätta igång då.

Kerstin

Ja. Det kommer vi aldrig få veta.

Johan

Nej, nej.

Han började skriva en bok ganska tidigt. Han jobbade i Storlien.

Kerstin

Ja han jobbar ju då med att köra turister med hundspann.

Johan

Ja. Han var inte så snällt behandlad av hotelldirektören där

Kerstin

Hotelldirektören ville inte ha honom in i huset.

Han var inte tillräckligt fin när de här fina stockholmarna var där.

Men så händer det ju också då att det var någon stockholmare där som bjöd in honom, och då blev ju den här direktören ganska sinnu på det.

För att de ville tacka honom för att han har gjort så bra med och kört med hundspann och kände mycket för honom då.

Men det handlar om en klassfråga.

Johan

Så är det. Och Aksel skrev ju ett manus, en roman om den här tiden.

Men några i hans närhet som fick läsa manuset sa att nej, ge inte ut det här, för du kan bli fälld för ärekränkning och förtal.

Det kan det ju bli om den här mannen får, om man kritiserar den mannen då i Storlien till exempel.

Han kan ju anmäla det om det förtal.

Men sedan är det svårt att bevisa vad som är sanning.

Kerstin

Ja ja, det gäller ju att ta turisterna på sin sida i så fall.

I dagens läge så finns det ju ingen som skulle kunna sätta sig till motvärn.

Johan

Finns det här manuset kvar? Vet du det?

Kerstin

Det vet jag faktiskt inte.

Det kan vara sonen som har det, för han har ju en del material.

Johan

Det hade varit en väldigt spännande bok att ta del av.

Kerstin

Jag har inte läst.

Johan

Nej, inte jag heller.

Kerstin

Jag vet ju inte ens om det finns längre.

Johan

Nej, spännande.

Vi ska prata mer om hur Aksel står sig i dag.

Johan

1962 kom den sista boken från Aksel Lindström.

Hur skulle du, Kerstin, säga att Aksel Lindström står sig i dag?

Finns det ett intresse för hans böcker fortfarande?

Kerstin

Ja, det tycker jag, för det är en del studieförbund som har studiecirklar och nyligen fick vi faktiskt också en man som ringde ner från Göteborg och tänkte starta en studiecirkel med Aksel Lindströms böcker.

Den mannen tänkte sprida det där nere så att vi har ju haft egna studiecirklar också.

Men då är det ju framför allt de här som är äldre och som haft lite kontakt med honom tidigare som går de studiecirkelarna.

Det är ju lite svårare att locka ungdomar, men för några år sedan så fick vi ju pengar för att gå ut i skolorna.

Ja, och då var vi ut på högstadier och gymnasier och folkhögskolor och informerade om Aksel och de vi pratar med då de ungdomarna tyckte det lät jätteintressant, för de gillar ju äventyr.

Johan

Ja, vikingatiden och äventyr.

Det är ju någonting som slår an på ungdomarna faktiskt.

Och tidigare så var det ju så att skolorna hade ofta en klassuppsättning utav varje fall första delen av Frösö-trilogin så att de kunde läsa det på 1960 talet, framför allt då.

Kerstin

Just det. Och när vi började undersöka det här med skolorna så så upptäckte vi då att Vargentinsskolan hade klassuppsättning kvar och Birka folkhögskola.

Johan

Men på andra ställen så hade de inte dem kvar.

Kerstin

Nej, nej. Och det måste ju ha tillgången till böckerna också.

Johan

Plus att historien, och svensklärares intresse för att man ska läsa det.

Kerstin

Absolut. Men vi var ute i många skolor och det var jätteroligt att prata med ungdomarna och just dem om hans böcker och hans äventyr då.

Johan

Ja, som sagt, äventyr.

Han var ju inte bara författare, utan han höll på med ganska mycket saker.

Kerstin

Ja, han var ju trapper upp i Alaska och sedan var han ju konstnär.

Han gick ju på utbildning i Amerika bland annat, och då gjorde han ju ett in-prov på en konstskola en gång där han inte kom in.

Han hade gjort ett indianhuvud och det accepterades ju inte att man stödde urinvånarna när man sökte till den konstutbildningen, men sedan gick han på någon annan utbildning där.

Men just där fick han nej på grund av att han hade det som arbetsmaterial han lämnade in och det gick inte.

Johan

Finns det kvar några konstverk i Jämtland som finns på allmänbeskådan?

Kerstin

Det finns ju. Museet har ju några, tror jag.

Sen så finns det mycket hemma hos folk, men det som är intressant är ju att han har målat väldigt mycket väggmålningar ute på vissa ställen i Tandsprings bygdegård.

Till exempel finns ju väggmålningarna och i Rissna finns ju en stor fondtavla på scenen där som han har målat som heter Rissnaflickan, och den är ju fritt fram och gå och titta på den på bygdegården där i Rissna.

Men sedan har han ju målat mycket väggmålningar, både i hemmet där han kom ifrån, i Rossbol där han kom ifrån, men även på andra ställen runt omkring. Här i Jämtland har han gjort fina väggmålningar och de går ju att titta på om man får om man pratar med familjerna

Johan

Okej. Ja, absolut.

Förutom konst så vurmar ju han även väldigt mycket för jämthunden.

Kerstin

Han hade ju en jämthund själv och han var ju lite sinnu på att det inte var en egen ras.

Och han tyckte den var så värdefull att bevara så att han jobbar ju tillsammans med några stycken då för att få den godkänt som egen ras, och det lyckades ju 1946.

Johan

Och jämt hunden är ju väldigt populär här uppe.

Kerstin

Ja, men verkligen.

Johan

Det är nog inte många som vet det, som går i skogen med sina jämthundar, att Aksel Lindström var det den som såg till att ja, det förblev en egen ras.

Kerstin

Ja, men visst.

Johan

Han använder ju även – det och det tyckte jag var väldigt intressant när jag läste den här biografien att – han använder ju jämthundar som draghundar.

Kerstin

Ja, han använder ju i Storlien när han körde turisterna och han använder de ju också i finska vinterkriget, där han ställde upp som frivillig och då körde han ju släde och hundar där också under finska vinterkriget.

Han jobbade mycket med att hämta skadade från fronten på sina hundspan.

Johan

Fyrtio minus var det den vintern.

Kerstin

Ja, det var ju kallt under krigsvintrarna.

Johan

Ja, verkligen. Om vi ska börja summera lite grann så har Aksel Lindström, han emigrerade ju väldigt tidigt.

Kerstin

Ja, han var ju tjugotvå år när han emigrerade.

Johan

Precis. Och jobbade som trapper, och kom sedan hem och fortsatte i princip jobba som trapper hela livet innan han började skriva på sina böcker. Hur många böcker är det han har fått ihop?

Kerstin

Jag tror det elva stycken.

Johan

Elva stycken böcker. Och de här går att få tag i via er hemsida? Ni har så att ni säljer hans böcker?

Kerstin

Alltså, vi har ju en vårt material uppe på vuxenskolan. Och där har vi också böcker som vi har fått, som skänks och sådana som vi hittar på Loppis som vi kan låna ut om man ska gå studiecirkel eller om man vill köpa. Och sen är det ju några som har gått till nytryck och det har vi också några kvar då. Men det är lite olika. En del är väldigt sällsynta och svåra att få tag på. Svårast att få tag på är Kanuks kvinna. Just den gavs inte ut i så många som många exemplar heller.

Johan

Är det någon som sitter på den där hemma så kan den nog kanske vara värd en hel del pengar.

Kerstin

Ja. De två, Kanuk och Kanuks kvinna kan man gärna ha med i studiecirkel och jämföra med varandra eftersom det var man och hustru.

Johan

Ja, precis. Alla lyssnare där ute, nu har ni fått väldigt, väldigt fina tips här från Kerstin Ellert i Aksel Lindström sällskapet.

Vi ska ta och avrunda dagens Litteraturresan och Kerstin Ellert tack så jättemycket för att du kom och pratade med mig i dag.

Kerstin

Ja, tack så mycket för att jag fick komma.